

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра іноземних мов

Інститут вищої освіти НАПН України
Київський університет імені Бориса Грінченка
Донбаський державний педагогічний університет
Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики
Всеукраїнська асоціація з мовного тестування та оцінювання

ЯКІСНА МОВНА ОСВІТА
У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ:
ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали I Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(Суми, 23–24 листопада 2017 року)*

Суми
Сумський державний університет
2017

проведення діяльнісно-зорієнтованого заняття, основна мета якого полягає у розвитку комунікативних навичок та умінь.

Таким чином, вивчення та застосування на практиці інноваційних методологічних підходів, що зумовлено швидким темпом росту глобалізованого суспільства, а отже і реформованої системи освіти, – чудовий приклад надання викладачам можливості удосконалення давно відомих і впровадження нових методів роботи, підвищення ефективності навчального процесу та рівня знань учнів. Перехід до інноваційних методів викладання іноземних мов цілковито збагачує його зміст, вдихає інше життя у колишні, можливо, дещо застарілі умови навчання, ставить нові вимоги до освітнього процесу в цілому і, найголовніше, сприяє створенню більш тісної співпраці між тими, хто надає знання, і тими, хто ці знання отримує.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Формування мовної особистості учня / О.М. Горошкіна, О.М.Рудіна, О.С. Кузьмішина, Н.В. Мордовцева, А.В. Нікітіна, Л.О. Попова, Л.В. Порожня, В.П. Студенікіна. – Луганськ: СПД Резніков В.С., 2008. – 212 с.

Сушко-Безденежних М.Г.
Сумський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ ПРАГМАСЕМАНТИЧНИХ ПІДТИПІВ ВОЛІТИВНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ В ФЕДЕРАЛЬНИХ КОНСТИТУЦІЯХ НІМЕЧЧИНИ

1. Об'єктом нашого дослідження виступає конституційний дискурс Німеччини (далі – КДН). Матеріалом послуговували тексти всіх наявних федеральних конституцій Німеччини: конституція Паульскірхе 1848 р. (PKV), конституція Німецького Рейху 1871 р. (VDR), конституція Веймарської республіки 1918 р. (WRV),

конституції НДР 1949 р. (V-DDR-I) та 1968 р. (V-DDR-II), та два варіанти конституції ФРН (GG): 1949 р. та 2014 р. Предмет дослідження становить іллокутивний аспект конституційного дискурсу Німеччини на рівні мінімальних висловлень. На основі критеріїв, що базуються на структурі позитивної норми в логіці, виокремлено 20 прагма-семантичних підтипів спонукальних мовленнєвих актів, які поєднуються у іллокутивні класи директив, декларатив та комісив [2]. Комплекс мовленнєвих актів (далі – МА), що використовує законодавець, розглядаємо як різні способи “комунікативно-значущого аранжування семантичного матеріалу” [1, с. 101], що на рівні елементарного комунікативного ходу реалізують комунікативні тактики законодавця.

2. Кількісний аналіз показав, що репертуар вживаних законодавцем в КДН іллокутивних типів висловлень істотно не змінювався протягом часу, проте збагачувався новими типами, насамперед комісивами. Крім того, постійно змінювалася частотність вживання окремих іллокутивних типів; коливалося їхнє співвідношення в межах окремих текстів корпусу.

Наявні в КДН іллокутивні типи висловлень за частотністю вживання розпадаються на три групи. До групи найбільш вживаних типів висловлень (27%-11% всіх висловлень дослідженого корпусу) входять *приписи, надання повноважень, проголошення, наділення правами*. Таким чином, статистичний аналіз доводить, що переважна частка законодавчих приписів в КДН відноситься до фактитивного типу. До другої групи входять іллокутивні типи, частка яких в дискурсі складає від 10% до 2%: *накази, наділення правами, визнання прав, заборони, дозволи, прийняття на себе зобов'язань з боку держави, обмеження, охоронні заборони*. Нарешті, найменш представленими в КДН іллокутивними типами є *рекомендації і попередження*, кількість котрих в жодному тексті корпусу не перевищує 1%. Рекомендації, попередження, а також охоронні заборони є найбільш стабільними в розподілі між різними текстами корпусу. Решта іллокутивних типів демонструють значні коливання своїх процентних показників в різних текстах корпусу.

3. Дуже схожими за розподілом практично всіх іллокутивних типів є WRV і V-DDR-I. Решта текстів досліджуваного корпусу (PKV, GG і VDR) значно відрізняються за розподілом іллокутивних типів як одне від одного, так і від двох вищезгаданих текстів.

4. PKV характеризується найбільшою в дискурсі кількістю закликів і розпоряджень, що надають цьому документові

проспективності (націленості на майбутнє) і навіть деякої утопічності. Порівняно великою є також частка заборон і скасування: специфіка соціального призначення РКВ полягала в необхідності усунути пережитки, що заважали подальшому розвитку країни.

5. Друга німецька – «бісмарківська» VDR – демонструє значні відмінності від своєї попередниці в розподілі іллокутивних типів. Набагато нижчою є частка скасування: VDR покликана скоріше зберегти існуючий в суспільстві порядок, аніж кардинально змінити його. Зменшується кількість пермісивних висловлень, що виражають надання і визнання прав. Натомість зростає число категоричних мовленнєвих актів – приписів, наділень повноваженнями. З'являються комісивні висловлення – прийняття зобов'язань; таким чином, вперше в дискурсі держава відкрито позиціонує себе як реальну, конкретну дієву силу. Найнижчою за увесь дискурс у VDR є частка висловлень-визнань права: «бісмарківський» законодавець майже демонстративно уникає їх. Натомість свої розпорядження він охоче підіймає до рангу моральних норм. В подальшому від морального зобов'язування знову відмовляться і «візьмуть на озброєння» в такій мірі, як у VDR, лише в другій конституції НДР.

Загалом, VDR демонструє такі риси, як акціональність (активність держави, чіткий моніторинг замість закликів), авторитаризм, що проявляє себе в категоричності (фактитиви замість пермісивів) і недемократичності дискурсу (немає визнання прав, відсутні спроби «замаскувати» неприємну сутність припису, часте надання законодавчому припису статусу моральної норми) і дещо проспективний характер.

6. WRV відрізняється від VDR більше, аніж та відрізнялася від своєї попередниці РКВ. Зменшується ступінь категоричності припису: розподіляючи між соціальними акторами їхні обов'язки, укладачі Веймарської конституції радше віддають перевагу мовленнєвим актам надання права, ніж наділяють соціальних акторів обов'язковими для виконання повноваженнями. Менший відсоток процедурних приписів свідчить про те, що новий законодавець звертає дещо менше уваги на моніторинг виконання своїх приписів, на відповідь на запитання «яким чином?». Кількість висловлень-визнань природного права повертається до рівня РКВ. З'являються і набувають ваги в дискурсі висловлення-гарантії і висловлення-обіцянки. Високий процент комісивів свідчить про деякий популізм, про те, що законодавець частіше покладається на стратегію мотивування.

7. Нині діючий Основний закон (GG) є значно більш «жорстким» і категоричним в порівнянні з WRV. Це проявляється, зокрема, у найвищому в досліджуваному корпусі і майже вдвічі більшому, ніж у WRV, відсотку наказів; щодо кількості процедурних приписів, вона повертається до високого рівня VDR. У той же час замість надання повноважень, що приписують певному соціальному акторові обов'язок виконувати певні дії за будь-яких умов, ширше використовуються надання прав, що залишають виконавцю більше можливостей діяти на власний розсуд. Це робить припис більш пластичним, пристосованим до зміни ситуації, адже виконавцю надається «простір для маневру». Знижується відсоток обіцянок і гарантій, при тому, що висловлення-визнання прав представлені достатньою мірою. Найнижчим у дискурсі є відсоток проголошень – фактивних декларативів, натомість зростає кількість директивних і декларативних пермісивів – дозволів і наділення правами. Частина ПСП «визнання можливості» є найвищою в дискурсі: за необхідності змінити існуючі в суспільстві стани справ укладач Основного Закону «дозволяє виникнути» певним становищам, а не проголошує їх; від адресата при цьому не вимагають «прийняття» і «терпіння», а лише «попереджають» про можливість виникнення певної ситуації. Це явно маніпулятивна тактика; по-суті, в більшості випадків – дозвіл державі.

Таким чином, у GG ми констатуємо «жорсткість» дискурсивних тактик укладачів, і в той же час відмічаємо, що в порівнянні з попередніми конституціями адресанту вдається зробити дискурс більш гнучким і пластичним, забезпечуючи т.ч. ефективність конституційного припису протягом тривалого часу в умовах, що змінюються.

8. V-DDR-I за розподілом іллокутивних типів є майже копією WRV. Щоправда, у V-DDR-I меншим є відсоток висловлень типу *наділення правами*; натомість активніше використовуються висловлення *надання повноважень*, що свідчить про дещо меншу запрограмованість цього тексту до змін ситуації, про меншу довіру законодавця до здорового глузду виконавця. Вищий відсоток процедурних приписів забезпечує досить докладний моніторинг способу виконання норми. У порівнянні із GG, у V-DDR-I констатуємо більше декларативів і комісивів різного роду (проголошень, обіцянок, гарантій тощо), а також дозволів.

Сказане дозволяє дійти висновку, що V-DDR-I спирається на традиції своєї попередниці WRV, але є дещо більш «жорсткою»,

«негнучкою» і «технічною». У порівнянні із Основним законом ФРН перша конституція НДР лишається декларативною, популістською і м'якою щодо змісту норм, але догматичнішою щодо розподілу повноважень. Але в цілому констатуємо, що V-DDR-I слідує традиціям КДН.

9. Натомість наступна конституція НДР – V-DDR-II – різко відрізняється від решти тестового корпусу КДН. Значною є частка фактивних директивів, проте замість командно-адміністративного спонукання вдаються до спонукання морально-етичного, спонукання через ідеал. Аналіз показав найвищий в корпусі відсоток проголошень і найнижчий – процедурних приписів; на нашу думку, останнє це свідчить про волюнтаризм законодавця: він проголошує припис, проте не турбується про те, аби чітко визначити шляхи і способи його виконання; змальовує «ідеальний світ», не уточнюючи, яким саме чином його побудувати. Зафіксовано також найвищу в корпусі частку комісивів: держава наполегливо позиціонує себе як «люблячого Батька» – активної, самостійної дієвої сили, чії зусилля спрямовані на задоволення потреб адресата.

Тож констатуємо, що друга конституція НДР відрізняється від першої конституції НДР не менше, аніж від Основного закону ФРН. Командно-адміністративне спонукання майже повністю витіснене моральним; держава стверджується в ролі самостійного соціального актора, що часто бере на себе зобов'язання, і ширше вживає своє право проголошувати. Дискурс втрачає динаміку і акціональність: V-DDR-II демонструє описаний П.Серіо [262] на матеріалі радянського дискурсу «часовий зсув», коли минуле, теперішнє та майбутнє зливаються в позачасовому «завжди». Про це свідчать, зокрема, атипові для деонтичного дискурсу висловлення, в котрих припис-проголошення подається в формі минулого часу. «Зацементовані» в формі перфекту приписи застигають навічно в своїй двоїстості: констатації вже виконаного, що має виконуватися і надалі. Цей дискурс спрямований не на змінення існуючого стану справ, а на «продовження курсу», збереження того, що вже існує.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка / Ю.Д. Апресян. – М. : Наука, 1974. – 367 с.
2. Сушко-Безденежних М.Г. Прагма-семантичні підтипи волітивних висловлень в конституційному дискурсі Німеччини /

М.Г. Сушко-Безденежных // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – 2015. – № 1155. – С. 119–126.

Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р., Сторожук С.Д.
Університет імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ТА ПРОЕКТНА МЕТОДИКА У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ (BUSINESS ENGLISH)

Мабуть в жодній іншій галузі навчання культурологічним особливостям мовленнєвої комунікації виучуваною іноземною мовою не має такого значення, як у навчанні такої мови для ділового спілкування. Це пов'язано з тим, що в міжкультурних ділових відносинах порушення тих культурних норм ведення ділових переговорів, які прийняті у культурі одного з учасників, іншим учасником – представником іншої культури, де подібні норми відсутні, – нерідко призводить до зриву домовленостей та припиненню ділових контактів зі значними збитками для усіх сторін. Саме тому великі західні компанії мають спеціальні відділи, які займаються організацією та проведенням культурологічних тренінгів для співробітників фірми, яких посилають для ведення ділових переговорів з представниками інших культур.

Нажаль, в українських вишах у навчанні ділової англійської мови (Business English) культурологічним аспектам такого навчання приділяється явно недостатньо уваги і вони ще недостатньо досліджені, що негативно впливає на кінцевий результат навчального процесу з точки зору подальшої роботи випускників у сфері міжнародних ділових відносин. Для виправлення цього положення у першу чергу необхідно визначитися, які складові англомовної комунікативної компетенції для ділового спілкування (як загальної мети навчання ділової англійської мови) необхідно формувати у студентів, щоб забезпечити їх культурологічну підготовку до англомовних ділових відносин. На цій основі можна буде розробити методичні підходи до оптимального розвитку цих компонентів у вишівському процесі навчання цієї мови.

У наших попередньому та теперішньому дослідженні був сформульований повний набір складових англомовної ділової комунікативної компетенції, що, на нашу думку, складається з восьми наступних компонентів: